CINCIZECI DE ANI DELA MOARTEA LUI M. EMINESCU

ZIARISTUL

Cu emoția cu care slujitorii artelor plastice cercetează, admiră, contemplă neîntrecutele opere ale marilor înaintași, opere adunate fie la „Pitti" în Firenze, fie la „Louvre" în Paris, fie la „Prado" în Madrid, așa parcurgem noi, profesioniști ai scrisului cotidian, forma, fondul toată frumusețea cuvântului și toată noblețea cugetării din articolele precursorului gazetăriei moderne : Mihail Eminescu.

Mai mult, poate, decât acel nepieritor șirag de armonii ce-l consacră incontestabil drept cel mai mare poet al nostru, din toate timpurile, — în proza lui politică, socială și naționalistă, nu există nimic din acel colb al vremii pe care fatal anii îi presară peste orice înfăptuire omenească, supusă în mod inevitabil judecății contimporanilor, cari au un criteriu în plus: controlul evenimentelor și rezultatele frământărilor sociale cari trec dincolo de omenestile profeții.

Dela 1874, de când Mihail Eminescu își începe activitatea publicistică, atâtea zguduiri, atâtea transformări și atâtea prăbușiri s'au înregistrat în edificiul social și moral ce constituia așezarea lumii din vremea patriarhală și totuși cugetarea politică a marelui gazetar este astăzi mai de actualitate decât oricând.

Drept este că, de o mândră independență, lipsit de simțul practic și cel al oportunismului prevăzător — calități pe cari conștiința superiorității le excludea — el nu avea disciplina profesională a salariatului în slujba intereselor politice respective.

Redactor la „Curierul de Iași" refuză să laude activitatea — pe care nu o cunoștea — a primarului Pastia pentru că acesta „e de prea puțină vreme primar, pentru ca eu să pot emite despre d-sa o opinie fie bună fie rea, dar a cărei răspundere s'o iau asupră-mi și despre care să fiu pe deplin convins".

Conducerea ziarului neîmpărtășind această părere, Mihail Eminescu demisionează precizând în scris :

„Misiunea mea după contractul verbal ce l-am avut cu asociații, e să relatez fapte, nu să apăr sau să atac persoane, căci pe terenul afacerilor publice, persoana a fost și este lucru secundar".

Cu această concepție, care din punct de vedere al gazetăriei profesionale poate fi socotită drept inadaptabilă și în orice caz lipsită de disciplina obligatorie, aproape inerentă ori cărei întreprinderi patronale, Mihail Eminescu și-a putut imprima în întregime gândul în tot acel vast domeniu al problemelor care constituiau și atunci, și acum, suprema și dezinteresata grije, pentru propășirea neamului și țării lui.

In primul rând, în sufletul său era acel ideal încrustat în orice conștiință cu adevărat românească — unirea tuturor fraților în limitele aceloraș fruntarii — și pomenind de situația românilor din Ardeal, scria tunător și profetic, acum cincizeci și ceva de ani, pe vremea când puterea monarhiei habsburgice părea de neclintit :

„Dai-se-va un loc la soare însemnatei fracțiuni a poporului nostru de peste munți, în cât sfărâmați chiar de mișcarea puterii răsăritene să găsim un adăpost pentru bunurile noastre sufletești... bine. De nu... atunci de sigur că vom căuta printr'o încercare desnădăjduită sau de a creia o pozițiune sigură și neclintită neamului nostru, sau de a renunța cu totul la un rol în istoria lumii".

Ne-ar trebui pagini întregi de ziar să facem numai enumerarea problemelor de care s'a ocupat cu mare competență și cu o desăvârșită sinceritate, în prodigioasa sa activitate, acest geniu cu care se poate mândri orice neam din lume.

Spațiul nu ne îngădue să insistăm prea mult în cele scrise despre perspectivele istorice ale poporului român, în lumina evenimentelor de atunci, perspective cari în mintea doctrinarului romantic nu puteau fi despărțite, în opera educativă destinată generațiilor viitoare, de acea evlavie pentru trecut pe care o numește „religia umanității".

Pe deasupra criticilor pe care le aducea politicianismului rău năravit, el considera biurocratismul funcționăresc, abuziv cu cei mici, slugarnic cu cei mari, drept o pacoste, care o contribuit să deschidă „porțile tuturor vagabonzilor din câte și patru unghiurile lumii pentru ca să aibă în acești avizi, aliați pentru exploatarea țăranului".

El are cultul sinceritații, cult pe care îl cere propovăduitorilor, pentru că, scria el o cugetare generoasă mare, trebue să purceadă din inimă, ca să poată apela și avea ecou în inimi.

Ziaristul, duhovnicul depe vremuri al nădejdilor, suferințelor ori cererilor mulțimei, adăoga în scrisul lui o doză de pesimism în dragostea față de poporul exploatat, „popor nenorocit care geme sub măreția tuturor palatelor de ghiață ce i le așezăm pe umeri".

Dela „Curierul de Iași", Eminescu trece redactor, apoi prim redactor la „Timpul", ziarul naționalist-conservator din București acelei epoci, unde activitatea lui se desfășură cu un egal talent și temperament în toate domeniile gazetăriei: politică internă, externă, sociologie, cronică literară, teatrală, polemici, etc. etc.

Biografii, răscolitori pozitiviști ai tuturor aspectelor vieții oamenilor mari, au precizat detaliile cruntei lupte pentru existență pe care a dus-o cel mai mare poet al nostru, cel mai actual și mai clar-văzător dintre cugetătorii politici ai vremii.

...Și ai săi nu l-au cunoscut !

In ce privește viața lui strict materială, va fi fost poate și vina lui, vina formidabilului temperament cu care s'a născut, căci o personalitate accentuată nu se coboară la compromisuri cu viața, chiar când viața însăși fuge din trupul firav încălzit doar de scânteia geniului care nu hrănește celulele măcinate de „toate micile mizerii care sunt fatal legate de o mână de pământ".

Nimic n'a mai rămas din amintirea gloatei celor cari, în contrast cu marele nedreptățit, s'au bucurat de toate bunurile, s'au înfruptat din toate roadele; dar din fășiile de suflet, din dâra de lumină lăsată de cel sortit de Divinitate să sufere în viață, dar să trăiască dincolo de moarte, primesc raze de soare toți cei cari își apleacă ochii și-și deschid inimile în fața gândurilor tipărite, în proză ori în versuri, ale celui pe care Posteritatea l-a răsbunat în cel mai strălucit mod pentru nepăsarea contimporanilor lui, așezându-l în acel Pantheon al fiecărei națiuni simbolizat prin transmiterea din generație în generație a acelui cult pentru comorile cuprinse în glia strămoșească.

Căci, spunea Eminescu la moartea lui Negri :

„Pământul românesc primește în brațele sale pe copiii săi adormiți cu aceiaș blândețe ca sânul mamei; el în care zac comorile trecutului nostru își adaogă câte o nouă comoară; și astfel ni se face mai scump, tot mai scump".

Printre figurile de frunte ale acestui Pantheon simbolic, stă în veci nimbul gloriei lui Mihail Eminescu !

I. VION

MIHAIL EMINESCU

Mai aproape de Eminescu

Să lăsăm câteva clipe, odată cu această comemorare, pe Eminescu, îngreuiat de laurii și părerile savante ale posterității. Să nu ne gândim la acel om care și-a făcut acum câteva decenii o intrare triumfală în literatură ; să lăsăm la o parte pe geniul Eminescu, pe gânditorul apreciat, — într'o vreme când puțini, foarte puțini îl apreciau — de Maiorescu, cu acele memorabile cuvinte cari au însemnat prima recunoaștere oficială a marelui talent:

„Cu totul osebit în felul său, om al timpului modern, deocamdată blazat în cuget, iubitor de antiteze exagerate, reflexiv peste marginile iertate, până acum așa de puțin format, încât ne vine greu să-l citâm după Alecsandri, dar în fine poet, poet în toată puterea cuvântului, este d. Mihail Eminescu". Să uităm pe acest creator, de structură atât de complexă, pentru a regăsi pe artistul delicat, pe poetul sensibilității, al frumosului, al duioșiei, pe Eminescu intim, în poezia lui intimă, în poezia cu răsunet mai puțin tumultos, dar cu ecouri sufletești mai adânci, în poezia unde dispare gânditorul și-și face loc omul, în poezia sinceră și melancolică a unui suflet chinuit ce uită câteodată de filosofie, de cultură, de toate artificiile, și-și caută copilăria fericită, la țară, în natură, singura lui prietenă sinceră și singura pe care a trădat-o:

„Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot".

Acest Eminescu, pe care-l umbresc strălucirile geniului său, dar care își păstrează o sensibilitate atât de mare în văluroasele melancolii din poezia intimă, încât adeseaori ești împins să te lași dus de ea mai cu osebire în lumea visurilor, decât de restul operei, prea complexă și prea zdrobitor de amplă.

Eminescu este un cântăreț al naturii, un cântăreț îndrăgostit de ea, care trăește sub vraja ei. Pornind de mic copil din brațele ei, el nu i-a putut uita vreodată farmecele, ci le-a păstrat în adâncul sufletului, ca pe o nostalgie latentă. Toate aspirațiile sale tindeau la o confundare cu natura:

Mai am un singur dor :
In liniștea sării,
Să mă lăsați să mor,
La marginea mării.

Să se cufunde în entitatea grozavă a mării, care atât de sugestiv întruchipează frământarea naturii, dar nu ca să se piardă în ea, ci ca s'o simtă alături, să-i audă pulsul, în timp ce deasupră-i:

...teiul sfânt
Să-și scuture creanga.

Dorința lui Eminescu, dealtfel, a tins totdeauna către arbori, către pădure. Natura copilăriei a influențat atât de puternic sufletul său, încât pădurea, în primul rând, însemna pentru el natura.

Ce te legeni codrule,
Fără ploaie, fără vânt,
Cu crengile la pământ?

Acesta este tonul cu care se adresează Eminescu pădurii. Un ton de familiaritate, ca între vechi amici, cari se înțeleg împreună și se îngâdue oricum. Iar codrul îi răspunde. Cu glasul lui, pe care nu-l pricepem, dar pe care un poet ca Eminescu îl înțelege deplin.

E inutil să înșirăm versurile, spre a exemplifica înalta lui înțelegere și dragoste pentru natură. Trebuesc citite și pătrunse în miezul lor adânc.

Ele sunt armonia cea mai înaltă, sensul cel mai apropiat pe care-l dă poetul vieții. In ele îl regăsim așa cum a plecat, blajin copil, de-acasă, încă senin și neînrăit de viață.

Un om bun, cu suflet larg înțelegător, care desleagă tainele adânci ale arborilor, ale florilor, ale cerului, ale ierbii.

Este un Eminescu înseninat de frământarea gândurilor.

Parcă prevăzând strigătul:

Văpaie, ce-o să-l pese lumii,
Că tu te mistui luminând ?

Poezia aceasta renunță treptat să mai fie strigăt de revoltă, pentru a deveni cântec, înseninare și armonie.

In fața argumentelor celor ce consideră poezia lui, în ce are mai bun, de inspirație străină, nu avem decât să aducem mărturie versurile inspirate de farmecul naturii, atât de curate, de cristaline și profunde ca și sufletul poporului nostru. Versuri ce adesea închid atâta farmec și atâta armonie, încât ne lăsăm cuprinși de vraja lor, oricât am fi de refractari înțelesului poeziei. Versuri cari izvorăsc din înțelegerea profundă, aproape mistică a naturii, înțelegere dăruită numai sufletelor alese.

In poeziile acestea mărunte ca: „Trecut-au anii", „Ce te legeni", „O rămâi" și alte multe, în poezii ca „Somnoroase păsărele" sau „Povestea codrului", Eminescu e nespus de melodios. Harul dumnezeesc cu care l-a înzestrat Firea, i-a dat mijloace de exprimare excepționale.

Ca să închei, voi reaminti aceste rime atât de simple și totuși atât de intens poetice. Vorbește codrul :

— Ce mi-e vremea, când de veacuri,
Stele-mi scântee pe lacuri,
Că, de-i vremea rea sau bună,
Vântu-mi bate, frunza-mi sună;
Și, de-i vremea bună, rea,
Mie-mi curge Dunărea.
Numai omu'i schimbător,
Pe pământ rătăcitor,
Iar noi locului ne ținem
Cum am fost așa rămânem:
Marea și cu râurile,
Lumea cu pustiurile,
Luna și cu soarele,
Codrul cu izvoarele.

Să deslușim în ele marea taină a naturii, statornică în veșnica ei prefacere și totuși veșnica-i tinerețe, în contrast cu firea schimbătoare a insului omenesc, rătăcitor pe acest pământ. Și să ne lăsăm cuprinși de farmecul nespus ce răsare din acest ritm popular, sub pana lui Eminescu, inspirată de natură.

VICTOR POPESCU

GENIUL TUTELAR AL RASEI NOASTRE

de AL. GREGORIAN

Se împlinesc astăzi cincizeci de ani dela cea mai tristă moarte a celui mai mare geniu al rasei noastre.

Era la spitalul de boli nervoase din București.

O zi de Iunie, egală cu celelalte, însorită, cu adâncimi clare de topaz topit, cu franjuri de melancolie în streșinile zărilor.

Intr'un pat mizerabil, într'un salon mizerabil, își dădea sufletul — ce tragedie măreață trebue să fie moartea unui zeu! — Mihail Eminescu. Un pensionar al ospiciului îi spărsese, într'o clipă de furie, capul cu o cărămidă. Poetul agonizase câtva timp. Tâmpla lui, ca o harpă sfărâmată, sângera și nu mai putea ține șir gândurilor. Deaceea Dumnezeu a trebuit să se îndure să-i adoarmă însfârșit visurile sub pleoape și să-i curme chinul.

Ziua aceea a deslegării de cele pământești — 15 Iunie 1889 — demiurgul o întrevăzuse de mult și o chemase de atâtea ori în imprecații solitare, ca să-i zâmbească iar, fiindu-i prieteni „luceferi ce răsar din umbră de cetini"... Nimeni, nici azi nu poate accepta însă moartea lui. Eminescu n'a putut muri cu adevărat. Trupul lui s'a înălțat — coloană de văpăi albastre — în mijlocul cerului românesc. Fruntea lui, strălucinată de fulgerele harului, s'a prefăcut în boltă de catedrală — catedrala unde slujește în odăjdii de lumină cu soboare de mitropoliți și voevozi Destinul neamului; mâna lui scrie și azi, caligrafiază mereu Cartea Facerii noastre...

Mihail Eminescu trăește în mit și în temelia naționalismului românesc. Trăește în scandările triste ale Doinei, în invectiva contra străinilor din satire, în simfoniile „Luceafărului" în răzvrătirile împotriva soartei maștere a românilor în articolele scrise la o sărăcăcioasă masă de brad.

El este legat pentru totdeauna de suferința neamului său și gândurile sale sunt evanghelia deapururi a românismului.

Pronia a vrut, cum mărturisește și el, ca Eminescu să cutreere, adolescent fiind, prin diverse orașe ale țării și să cunoască afund toate durerile și toate problemele neamului. Imaginea patriei roasă de sărăcie și cotropită de gunoiul Europei, corupția clasei conducătoare, viața de rob a românului în contrast cu originea imperială a lui, decăderea epocii sale în comparație cu vremurile de măreție voevodală, toate aceste impresii întipărite fragmentar în sufletul poetului tânăr, l-au obsedat și l-au chinuit toată viața. El le-a verificat și le-a distilat în judecăți lucide cu vremea și le-a depozitat în receptacolul inimii sale îndurerate, ca să dospească, să se închege și să isbucnească mai târziu cu violență vulcanică în poesiile și articolele social-politice eminesciene, care formează doctrina naționalismului românesc:

„Cine-a îndrăgi străinii
Mînca-i-ar inima cîinii"..

Mihail Eminescu e definitiv cucerit de ideea salvării românești și în mintea sa începe să prindă contur de foc visul unității politice a statului românesc. La Viena plănuește și organizează congresul general studențesc în jurul mormântului lui Ștefan cel Mare, care are loc în 1871 la mănăstirea Putna. Manifestația aceasta trebuia să aibă — și a avut — o înaltă semnificație politică. Ea era simbolul Unirii care dogorea sufletul poetului și se înfiripa timid de pretutindeni din conștiințele asuprite ale românilor.

Se poate afirma astfel că Eminescu, lucrând pentru unitatea spirituală a neamului nostru, a anticipat profetic unitatea geografică și politică a României Mari, pe care istoria a sancționat-o abia în 1919.

Lupta sa nu pornea dintr'un impuls romantic. Ea era, dimpotrivă, rezultatul deliberat al unei stări de conștiință și se armoniza cu un întreg program de acțiune pentru reînvierea națională. Astfel asaltul contra „greco-bulgărimii" care confiscase destinele statului, trebuia să fie preludiul unei largi primeniri morale de epocă și să asigure țării o conducere demnă de viitorul pe care vizionarul i-l pregătea din răsputeri, luptând ca un titan cu toate potrivnicile vremii. Atitudinea sa antiliberală nu era o poziție pur ideologică. Liberalismul era reprezentat în bună parte tocmai de acel gunoi din Scrisoarea III-a „însemnat cu pata putrejunii de natură" și în ochii profetului el lua forme concrete și purta nume precise din Fanar și de aiurea. In fața acestor liberali care importau forme opăcite și amenințau să strice echilibrul sufletului românesc, Eminescu ridica principiile organice ale autohtonismului, căci cine cunoaște mai bine decât românul drumul și misiunea lui sub soare?

Ideea reunirii tuturor românilor într'un hotar l-a dus la panromânism.

Ideea rezervării dreptului de conducere pe seama autohtonilor cu excluderea străinilor l-a dus la lupta de rasă.

Eminescu este, într'adevăr, cel dintâi și cel mai mare doctrinar al rasismului românesc.

Articolele sale politice, sociale și economice, publicate în coloanele ziarului „Timpul" sau în „Curierul de Iași" sunt tablele legii naționalismului românesc. Ele pornesc dela realități elemen-

(Continuare in pag. 5-a)

NOTE BIOGRAFICE

Mihail Eminescu s'a născut la 15 Ianuarie 1850, în orașul Botoșani. Tatăl său, Gheorghe Eminovici, pornise dintr'o familie țărănească din comuna Călinești, jud. Suceava și fusese trecut în rândul boerilor de Costache Balș, la a cărui moșie, Dumbrăveni, din jud. Botoșani, se afla administrator. Mama poetului se numea Ralu și era fiica boerului Vasile Iurașcă, originar din ținutul Hotinului. La 1850, Gheorghe Eminovici avea o casă cumpărată în orașul Botoșani, pe care însă a vândut-o, cumpărând în schimb moșia Ipotești, unde Eminescu și-a petrecut copilăria. Școala a făcut-o poetul la Cernăuți, fără s'o termine fiindcă în 1863 a părăsit gimnaziul.

S'a mai prezentat să dea examene în particular, dar în sufletul lui se născuse acum pasiunea pentru teatru și a plecat să străbată orașe și ținuturi românești, împreună cu trupa Fany Tardini și apoi cu a lui Costache Caragiale. A poposit la Sibiu, la Târgu-Mureș, la Blaj, de unde a venit la București. Până la 1869 a cutreerat din nou Transilvania, în care timp a publicat, în revista „Familia", poezia „De-aș avea", cu care prilej, Iosif Vulcan, directorul publicației i-a schimbat numele în Eminescu. In aceste trupe teatrale, poetul îndeplinea funcția de sufleur. In 1869, tatăl său îl smulge din această îndeletnicire și-l trimete să studieze la Viena. Aci a citit foarte mult, în deosebi filosofie, drept, istorie, economie politică.

In acest timp s'a formată cultura lui temeinică. Tot ca student la Viena, a organizat și serbarea dela mănăstirea Putna, la 14 August 1870, cu prilejul împlinirii a 400 de ani dela zidirea ei de către Ștefan cel Mare. De aci a trimes primele poezii „Veneră și Madonă" și „Epigonii", la „Convorbiri literare", când Titu Maiorescu și-a putut da seama de talentul lui excepțional.

Cercul Junimei a început să-l aprecieze și însuși Maiorescu l-a trimes din nou să studieze, de data asta la Berlin, unde a urmat cursuri regulate, fiindcă își luase certificatul de absolvire a liceului. Maiorescu intenționa să-l facă profesor de filozofie, la universitatea din Iași, dar Eminescu nu și-a luat doctoratul.

Intorcându-se în țară, a fost numit, între 1874—1875, director al bibliotecii orașului Iași, apoi profesor la Institutul Academic, și revizor școlar al

(Continuare in pag. 5-a)

Camil Ressu — Povestea teiului

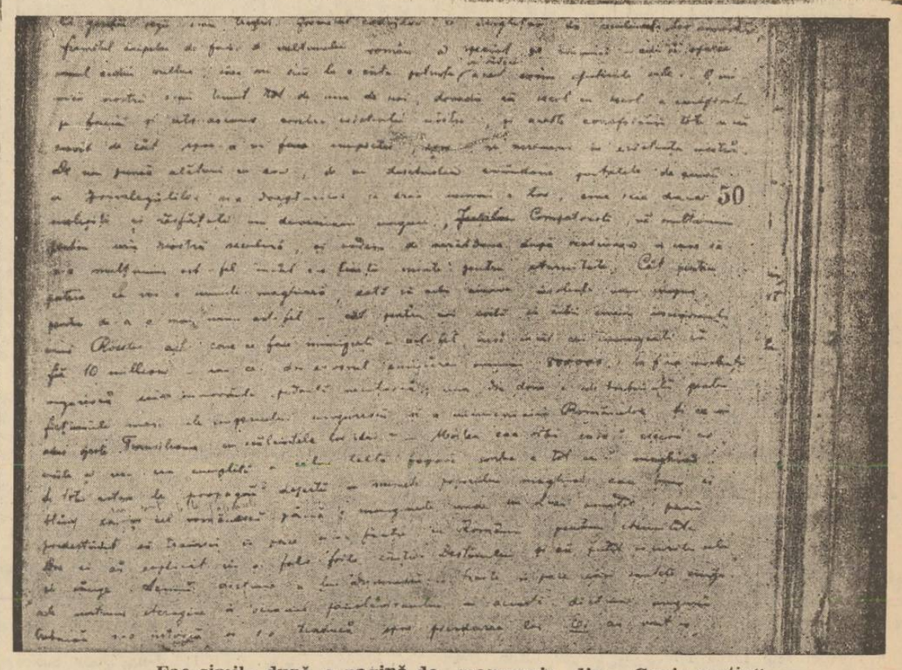

Fac-simile după o pagină de manuscris din „Geniu pustiu"

Tragica existență a lui Eminescu

Trec anii, trec „ca nouri lungi pe șesuri"... peste viața banală — dar asta nu importă, — trec și cu fiecare dată se îngroapă mai mult în legendă, celui care nu s'a mai regăsit pe sine în mersul lor. Mereu acelaș 15 Iunie, cu ceasul acela de doliu care se face tot mai mare, cu tristețea noastră nesfârșită, cu amintirea unui final în care a pierit o frunte de zeu !

Ar trebui să plângem. E singurul mod omenesc în care ne putem spune durerea. Fiindcă, golul din inimă și melancolia aceasta ce ne învăluie acum, au arborat steagul negru peste un văzduh ce nu se poate bucura de absența tragică a celui mai ales dintre noi.

Să plângem, desigur, fiindcă e un parastas mai trist decât altele ori e vorba de o moarte în care neamul și pământul acesta au dat tot ce aveau mai scump.

Mihai Eminescu !

E al fiecăruia dintre noi, al familiilor noastre, al celor care sânt și vor mai veni, e ruda cea mai de aproape și fratele cel mai duios. Către amintirea lui culeasă din cărți, din sbuciumul închegat în stihurile lor, din adâncimile de suflet ce se simt măcar la vremea asta de prasnic, către urmele pe care nu le-au văzut ochii noștri, merg talazuri înfierate de nestânjenite doruri. O fi fost el aevea de-l simțim atât de aproape și totuși departe... mai departe decât oricare !...

Nu știu dece, de câte ori vine o clipă de evocare, un ceas de întâlnire cu acest uriaș al minții, ne covârșește o tristețe mai grea ca aceea în care ar fi vorba de propriul nostru destin. In intimitatea lui, uităm vremelnicia noastră, sau poate ne dăm seama de cât suntem, că ne plecăm ochii rușinați ca'n fața unei mustrări.

Destinul lui Eminescu e, lângă opera sa, încă o plăsmuire unică și de necuprins. De-ar fi fost să știm mai puțin din scăpărările geniului său, dar să-i cunoaștem viața precum i-o cunoaștem, tot l-am fi păstrat în inima noastră cu evlavie pentru sbaterile tumultuoase pe care le-a avut. Omul acesta — despre el vreau să vorbesc, — a fost predestinat unui chin lăuntric de groaznică tortură și unei vieți răstignite pe crucea umilinții și a mizeriei. N'a fost în neamul acesta o existență mai nefericită, un om care să poarte, printre ai săi, osânda atâtor dureroase înfrângeri. Parcă cei câțiva ani, trăiți între tipătul disperării și între resemnarea finală, cu sfâșietoare încercări de a birui viața și vitregiile ei, simbolizează însăși istoria pătimirilor noastre ca neam.

Eminescu a avut în stilul său de om și de mare nefericit, modul dureros în care trăise poporul care l-a zămislit. Dela copilăria aceea cu porniri neînțelese și cu o pătimașă dragoste de a se singulariza pe cărări de codru, — copilărie în care dorințele ce-l depășeau coceau în ele sbururile fără noroc de mai târziu — și până la înfricoșata sa nebunie, e un freamăt de viață năprasnică, un vifor mare, prea mare pentru puterile unui om. Trebuia să meargă și el pe un drum la fel cu al tuturor, drumul pe care-l străbat fără greutăți toate mediocritățile. Și totuși, pentru el a fost cu neputință. Aduceți-vă aminte cum l-a refuzat școala, la primii pași făcuți pe alvia severă a vieții. In târgul ei, Eminescu a fost cel mai prost client, n'a putut să cumpere nimic și pentrucă i s'au închis porțile, a trebuit să pribegească.

Acolo unde alții răsbeau cu silințe îndoielnice, Eminescu rămânea înfrânt, neputincios în fața semnelor de oprire.

M'am întrebat adeseori, după ce am cunoscut drama lui de școlar repetent și a altora la fel cu el, dacă nu cumva școala este altceva decât ceeace vrea să pară, de vreme ce asemenea erori capitale sunt posibile sub cupola ei. Intr'adevăr, nimic n'ar fi putut contribui cu mai mult succes la nefericirea marelui poet, decât refuzul categoric al acestei minunate înjghebări, care astăzi trăește în mare parte din el...

Copilul acela genial, va fi plâns amar pentru soarta lui de școlar fără noroc, care-i punea în față viziunea unor zile și mai sumbre ce aveau să vină. A trebuit să pribegească nemâncat și nemângâiat, răscolind potecile țării cu sufletul plin de jalea nenorocului său. Să găsească undeva, între Nistru și Tisa, o inimă mai înțelegătoare, un om care să-l priceapă și care, măcar pentru sbuciumul copilului și dârzenia lui, să păcătuiască împotriva legilor și regulamentelor !

Nu, aceasta n'a fost cu putință. Ultimul care se declară nemulțumit cu știința și mintea băiatului, în numele școalei, este domnul Alimpiu Blăjeanu, un dascăl al cărui nume devine celebru, cum vedeți și dv., fiindcă i-l scoate din moarte și uitare repetentul său !

Fantastică ironie pentru frunțile mici și crgolioase !

Pe urmă s'a dus să-și caute norocul prin alte țări... A pribegit, tânărul care simțea că poartă în visul lui ceva ce-ar fi putut să intereseze și pe alții, dar norocul nu l-a aflat niciodată.

In vremea asta, urca însă nebunește pe scara de mătase a poeziei și se găseau unii care-l prețuiau, dar lui nu i se cuvenea decât aceeași viață de câine.

Drumurile lui, toate, aveau bariere. Dacă se întâmpla miracolul să se ridice una, cădea istovit în fața celeilalte. O lua iarăși dela început și tot așa, între ele, se chinuia cea mai mare existență din câte au fost pe pământul acesta românesc.

Era și el om și era destul atât. Dar omului i-a fost hărăzit chinul dintre zidurile mizeriei, fiindcă sufletul lui îndrăsnise prea mult.

Astăzi, când avem în față mărturiile vremii, se pare că'n afară de Ion Creangă, bunul său prieten și alt mare nefericit, chiar cei care-i întindeau o mână ca să-l scoată din nevoie, urmăreau un interes cu generozitatea lor. Pe de altă parte, în față i se ridicau dușmăniile și ura atâtor feluri de ticăloși. Și totuși, lupta n'o da pentru sine, pentru adăpostul și pâinea ce i s'ar fi cuvenit. Eminescu s'a îndușmănit cu cei pe care i-a lovit, pentru cauza neamului său. Fără niciun fel de interes politic și fără sprijinul nimănui, a dus războiu de unul singur împotriva conducătorilor care aveau puterea de a-l asupri și împotriva tuturor care i-ar fi putut fi de folos. Eminescu e cea mai independentă și dezinteresată conștiință a secolului trecut, în lupta de afirmare a neamului și cel mai mare erou al condeiului care, desarmându-se pe sine, s'a pus în slujba dreptății asuprite. Va fi știut, desigur, că ceeace-i va rămâne pentru sfârșitul unei vieți, sbuciumate într'o cauză care avea dușmani în toate scaunele de mărire, va fi un mizerabil pat de spital, dar mai de grabă s'a împăcat cu viziunea aceasta decât să-și trădeze sfânta menire. L-a refuzat societatea, precum odinioară școala ; l-au refuzat toate rosturile omenești și nicăeri n'a găsit decât aceleași porți închise care i s'au arătat dintru'nceput. Și omul acesta care purta în sufletul său, hulit, destinul și drama alor săi, n'a avut parte nici de alte mângâieri. Iubirea lui a fost tot fără noroc; altă latură impresionantă prin sbuciumul în care-și înneca toată setea idealismului și acea cruntă neliniște ce-l mâna dincolo de apele tulburi ale imperfecțiunii omenești. Cine putea să-i împărtășească durerea visului și să-i fie suflet cald pe căile amețitoare ale geniului său ?

Izolat în mijlocul unei lumi care clocotea de patimi, — o lume beată de satisfacțiile ei meschine, — Eminescu trebuia să-și poarte crucea singurătății și a nefericirii lui. Era făcut din altă plămadă decât a celorlalți oameni. Intre el și ei, nu era posibilă o punte de legătură. I se cuvenea pentru aceasta să poarte osânda durerilor fără leac. Și-a purtat-o până la urmă, când destinul și-a făcut cu el jocul acela zguduitor.

Trecuse printr'o poveste lungă, cu urcușuri amețitoare din taina cărora el singur se împărtășise, dar și cu rostogoliri sângercase. In ceasurile negre care au fost multe, prea multe, gemuse înfiorat, nu de spaima neantului, ci de propria sa desfigurare...

„Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost de-mi ține la el urechea și râd de câte-ascult, ca de dureri străine ?" căutând o scăpare, pe care nimeni în lume n'a vrut-o atât de pătimaș ca sufletul lui nemângâiat :

„Din zarea depărtată răsară-un stol de corbi,
Să 'ntunece tot cerul pe ochii mei cei orbi"...

. . . . . ,

„O, umbră dulce, vino mai aproape,
Să simt plutind de-asupră-mi geniul morții"...

. . . . . ,

„In stingerea eternă dispăr fără de urmă"...

Destul ! Nenorocul îl învăluise cu aripa lui neagră. Acolo, în veșnicia morții, se putea liniști de-atâta sbucium :

„Cum n'oiu mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M'or troeni cu drag
Aduceri aminte"...

Și'n singurătatea neființei sale, un singur înțeles să-i însemneze vremelnicia de-aici, în cea mai tragică mărturisire :

„Mormânt fără de noroc
Și fără prieteni...

Destin, a cărui consecvență sumbră poetul o vede până departe, dincolo, în nepătrunsele tărâmuri.

Acesta este drumul pe care au trecut pașii săi singuratici, ducând bulgări de scare în brațe rănite. Il va fi îndulșoșat cândva atâta nefericire, atunci când a gemut sau a zâmbit unei înseninări :

„Mai suna-vei dulce corn,
Pentru mine vreodată ?...

el, cel căruia i se refuzau toate lucrurile, până când, însfârșit, a plecat capul în resemnarea aceea înfiorătcare.

Iată, l-a refuzat și viața !

Poetul a murit cum mor câinii bolnavi de jigodie cri de turbare !.. Era utimul cataclism al unei existențe ce fusese îngăduită din eroare. Destul ! Nu mai trebuia nici lumii, nici altora, nici poeziei, nici sieși! Era prea mult și inima aceea, oricum, fusese născută din oameni.

PAN. M. VIZIRESCU